

criminal and procedural civil law shows that some theses of the Bible are reflected in the current legislation of Ukraine.

However, the Christian principles of positive law do not have a unified and systematic nature; they are reflected in the various provisions of the Old and New Testament. For example, the books of the Pentateuch of Moses contain various principles and rules of law. The second book of Moses «Exodus» reflects the principles and norms of criminal law, the book «Levit» concerns civil law, and the book «Number» – family and marital law. Therefore, the transition to the legal society and the development of the state is impossible without interpretation and application of fundamental principles of positive law in the norms of positive law.

Key words: *Christianity, proceedings, procedural branches of law, principles of law.*

Стаття надійшла 14 травня 2015 р.

УДК [378.09 + 351.746.1](477)

Н. Я. Рудий

РЕФОРМУВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

Досліджено проблему реформування відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) і вибір оптимальної системи підготовки фахівців для підрозділів міліції (поліції). Проаналізовано положення Стратегії розвитку та Концепції реформування органів внутрішніх справ України. Вказано на об'єктивні причини незадовільного становища органів внутрішніх справ і шляхи їх подолання. Визначено позитивні вітчизняні та закордонні напрацювання у сфері підготовки правоохоронців і можливості їх використання в Україні.

Ключові слова: *міліція, поліція, реформа, Концепція, Стратегія, відомча освіта, національна безпека.*

Постановка проблеми. Реформування органів внутрішніх справ України та міліції зокрема – пріоритетне для розбудови Української держави з часу її відновлення – 24 серпня 1991 року. Але після кривавих подій лютого 2014 року реформа правоохоронної системи стала наріжним каменем розвитку Української держави, а отже – питанням національної безпеки. Відомча освіта МВС України є складовою правоохоронної системи і для належного функціонування

потребує усунення негативних явищ, які з тих чи інших причин (як правило, об'єктивно зумовлених) вплинули на її формування.

Стан дослідження. Питання реформування органів внутрішніх справ України охоплює ґрунтовну історіографію. Найбільш цікаві, на наш погляд, праці О. М. Бандурки [1], О. Н. Ярмиша [5], І. В. Зозулі [8], О. А. Прилуцької [7] та ін.

Мета статті – здійснити ретельний аналіз причин, що призвели до негативних явищ у відомчій освіті МВС України, та розробити шляхи їх усунення для проведення якісної реформи в цій галузі, зберігши її позитивні напрацювання; на основі Стратегії розвитку та Концепції реформування органів внутрішніх справ України розробити базу, спеціальну (середній рівень) і вищу професійну підготовку працівників міліції (поліції), використовуючи як основу діючу систему відомчих вищих навчальних закладів; на основі сучасних міжнародних і вітчизняних наукових напрацювань сформувані дієву модель підготовки висококваліфікованих правоохоронців усіх рівнів в Україні.

Виклад основних положень. Значне суспільне очікування на якісну реформу органів внутрішніх справ України на сучасному етапі державотворення є логічним наслідком революційних подій 2013–2014 рр. Суспільство «втомилося» від постійних імітацій реформ (не лише у правоохоронній сфері) і вимагає їх рішучого впровадження в максимально короткі строки. Враховуючи сучасні складні українські реалії (тимчасова втрата територій, військовий конфлікт на Донбасі та пропагандистська і дестабілізуюча війни, які розв'язала проти нас Росія), саботаж і небажання проводити реформи може спричинити значні додаткові внутрішні загрози для національної безпеки України.

Відомча освіта МВС України завжди була важливою та невіддільною складовою підготовки міліцейських кадрів і формувалася в досить складних умовах державотворення в незалежній Україні. Постійне хронічне недофінансування міліції, поступова ліквідація соціального забезпечення, відсутність належного матеріально-технічного забезпечення та елементарних умов праці (відсутність унормованого робочого дня) спричинили значний відтік висококваліфікованих працівників, як наслідок – руйнування системи цінностей.

Вирішення проблеми заміщення значної кількості офіцерських вакансій у міліції було покладено на відомчу освіту МВС України, яка компенсувала перелічені проблеми певними стимулами для абітурієнтів (отримання вищої юридичної освіти, офіцерського звання, уникнення служби в армії). Ця система стимулів працює досі, дозволяючи щороку доукомплектувати підрозділи міліції молодими фахівцями. Але вона має чимало суттєвих недоліків, які виявляються в процесі

підготовки та адаптації працівника до практичного застосування своїх навичок. Найперше відзначаємо певну психологічну неготовність курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України до отримання значних службових і навчальних навантажень. У багатьох курсантів (як правило, 17–18-річних) остаточно не сформовані психіка, життєві пріоритети, а вони вже зазнають навантажень, що передбачені військовими Статутами (Внутрішньої служби, Вартової та гарнізонної служби) та вимогами робочих і навчальних програм для здобуття вищої юридичної освіти. Внутрішній розпорядок дня, який передбачає шиккування, прибирання, низку виховних, культурно-просвітницьких заходів, добові наряди (як наслідок – пропуск занять), часто не сприяє якісному засвоєнню знань. Ще одним очевидним недоліком підготовки офіцерів міліції є фактична відсутність у них базової, початкової міліцейської освіти та досвіду проходження служби у патрульній міліції (патрульно-постовій службі). Отримуючи офіцерські пагони у 21–22 роки, молодим працівникам складно адаптуватися до роботи у міліції, не маючи практичного досвіду (на жаль, практика, яку проходять курсанти під час навчання, недостатня і часто формальна). Третім негативним елементом – і відомчої освіти, і загалом усієї системи МВС – є значний розрив між теорією і практикою, який виявляється як на теоретичному, так і прикладному рівнях.

Особливо промовисто він проявляється в перший рік служби молодого офіцера, коли він розпочинає безпосередньо реалізовувати свої теоретичні знання на практиці та опиняється перед недоліками правової системи і проблемами організації служби в міліції (матеріального та морально-етичного характеру). Відповідно до цих реалій, працівник розпочинає коригувати свої знання та уявлення про право та його цінність, а деколи – змінювати і морально-етичні засади своєї діяльності, зрозуміло, що не в ліпший бік. Значна кількість молодих випускників звільняється.

Грунтовного підходу та докорінної реформи потребує і відомча першопочаткова освіта, більшість закладів якої приєднано і уведено в структуру вищих навчальних закладів МВС України. Адже в європейських державах, США, Канаді початкова поліцейська освіта є базовою і обов'язковою для кожного поліцейського.

Щодо професійної підготовки керівних кадрів для органів внутрішніх справ, то повністю дотримуємося думки визнаного авторитета в цій галузі – О. М. Бандурки, який зазначає, що досі не сформовано систему професійної підготовки керівних кадрів, невіддільними елементами якої є підсистеми підвищення кваліфікації та перепідготовки [1, с. 186–187].

Усвідомлюючи недоліки правоохоронної системи України, на засіданні Кабінету Міністрів України розроблено та затверджено Концепцію та Стратегію реформування МВС [2]. Ці документи містять засади, принципи, цілі та напрями реформування органів внутрішніх справ, визначають інституціональні та структурні зміни МВС.

У Стратегії щодо системи освіти МВС указано, що вона формуватиметься за ступеневим принципом і спрямована переважно на надання початкового рівня знань із орієнтацією на набуття професійно важливих умінь і навичок у конкретних ситуаціях [3]. Концепція визначає запровадження первинного, середнього та вищого рівнів підготовки [4, с. 5].

Така система підготовки поліційних кадрів, підвищення їх професійного рівня, методів і засобів навчання, використовуючи досвід Франції, Німеччини, Великобританії та Голландії, сформована у Польщі. Вона поділяється на базову, спеціальну (середній рівень) та вищу професійну підготовку. Основними завданнями базової підготовки є розвиток базових навичок і практичної техніки для виконання основних поліцейських обов'язків. Спеціальну підготовку проходять офіцери поліції для виконання завдань у визначеній галузі. Вищу освіту та післявишівську підготовку здійснює вища поліцейська академія в Щитно, яка забезпечує вищу освіту першого рівня [5, с. 92–93].

Стратегія визначає поетапне реформування закладів освіти МВС: на першому етапі університети внутрішніх справ трансформуються у цивільні заклади освіти, підпорядковані МОН, у складі яких діятимуть коледжі МВС; на другій стадії реформування коледжі МВС набудуть статусу самостійних навчальних закладів, відтак надаватимуть освітні послуги з отримання початкової підготовки та підвищення кваліфікації, а також для отримання освітнього рівня «бакалавр» (для керівників середньої ланки). Керівників вищої ланки готуватиме Академія МВС, яка здійснює підготовку представників усіх служб, що входять до складу МВС [6]. З уваги на етапи реформування, які повинні пройти заклади освіти МВС, і кінцевий результат, укладачі Стратегії вирішили скопіювати досвід Польщі, що, на нашу думку, містить певні загрози, пов'язані із запереченням і відкиданням позитивного національного досвіду розбудови міліцейської освіти. Є небезпека у взаємодії підрозділів відомчої освіти з іншими підрозділами МВС, які структурно відрізняються від польських. Стандартизація відомчої освіти щодо європейської та світової традицій позначена низкою особливостей, пов'язаних із національним чинником [7, с. 271].

Подальша розробка реформи відомчої освіти МВС повинна проводитися на основі наукових досліджень, які би максимально

гармонійно враховували національні та зарубіжні здобутки в цій сфері. Такі реформи повинні реалізуватися в комплексі із ґрунтовними змінами усієї системи МВС України.

Неприйнятним також є радикальний шлях реформ, адже через військові дії на Донбасі безглуздо на кілька місяців залишити шляхи України без нагляду та контролю, ліквідувавши ДАІ, як було, приміром, у Грузії. У відомчій освіті такий радикалізм може призвести до втрати позитивних напрацювань. Поступові, продумані та науково обґрунтовані реформи мінімізують негативні аспекти перехідного реформаційного періоду.

Доцільно в такому контексті звернути увагу на університети внутрішніх справ, яким вдалося сформувати якісний професорсько-викладацький склад, що забезпечує їм неабиякий науковий потенціал, підкріплений значною матеріально-технічною базою. Розвиток їх у напрямі реального університетського рівня в системі МВС України як багатoproфільних, провідних науково-методичних центрів, з істотним розширенням освітніх напрямів науки для поширення наукових знань і реалізації культурно-просвітницької діяльності [8, с. 170]. За належної підтримки та ефективного менеджменту університети МВС здатні забезпечувати комплексну багаторівневу підготовку працівників усіх рівнів: і спеціалізовану правоохоронну, і юридичну.

Очевидно, що для досягнення цієї мети університети внутрішніх справ повинні здійснити внутрішні зміни, спрямовані на оптимізацію структури, деполітизацію, демілітаризацію (пріоритет під час вступу абітурієнтам, які пройшли військову службу, що дасть змогу акцентувати підготовку на навчальному процесі, а не службі), децентралізацію (надання широких автономних прав вишам, можливість розпоряджатися заробленими коштами, розвиток самоврядування), повна прозорість в управлінській, фінансовій та організаційній діяльності, активне залучення громадськості до нагляду та контролю за функціонуванням (особливо в кадрових та екзаменаційних комісіях).

Паралельно з реформою відомчої освіти МВС повинні здійснюватися ґрунтовні зміни і в практичних підрозділах МВС, спрямовані на утвердження авторитету та престижу працівника міліції (належні умови праці та матеріально-технічного забезпечення, гідна заробітна плата, соціальне забезпечення). Лише такий підхід до міліції і правоохоронної системи загалом дозволить зменшити плинність кадрів і постійну потребу у їх заміщенні. Такі заходи дозволять скоротити кількість навчальних закладів МВС (надавши їм час на переорієнтування напрямів підготовки фахівців) і переорієнтувати їх на забезпечення міліції не кількісними, а більш якісними кадрами.

Висновки. Україна отримала ще один історичний шанс на побудову цивілізованої, демократичної та правової держави. Реалізувати його доведеться в надзвичайно складних умовах війни, які не повинні бути причиною затримки чи скасування реформ. Окрім того, успішні та незворотні реформи (яких Росія боїться більше за летальну зброю) будуть однією зі складових нашої перемоги. Ефективна реформа МВС України та відомчої освіти є ключовим елементом цієї перемоги, що стане надійною складовою національної безпеки України у подальшому.

1. Бандурка О. М. До проблеми спеціальної підготовки керівників / О. М. Бандурка // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 14 березня 2014 р.); МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2014. – С. 186–187.

2. Уряд затвердив Концепцію і Стратегію реформування МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247699642&cat_id=244274160

3. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/odesa/uk/publish/article/187480>

4. Концепція реформи органів внутрішніх справ: мета і засоби // Моменти: дод. до газети МВС України «Іменем Закону». – 2014. – № 10. – С. 5.

5. Реформування поліції в країнах Центральної та Східної Європи. Процес і прогрес / П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек та ін.; під ред. М. Капаріні, О. Мареніна; передмова О. Ярмиша. – К., 2005. – С. 92–93.

6. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/odesa/uk/publish/...>

7. Прилуцька О. А. Діяльність Міністерства внутрішніх справ України з управління освітнім процесом у підвідомчих вишах: правовий аспект / О. А. Прилуцька // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 2. – С. 271 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/...>

8. Зозуля І. В. Пропозиції з удосконалення реформування системи МВС України / І. В. Зозуля // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index...htmlpdf

Рудий Н. Я. Реформирование ведомственного образования МВД Украины как составляющая политики национальной безопасности в правоохранительной сфере

Исследовано проблему реформирования ведомственного образования Министерства внутренних дел Украины (далее – МВД) и выбор оптимальной системы подготовки специалистов для подразделений милиции (полиции). Проанализировано устав Стратегии развития и Концепции реформирования

органов внутренних дел Украины. Указано на объективные причины неудовлетворительного состояния органов внутренних дел и пути их преодоления. Определены положительные отечественные и зарубежные наработки в сфере подготовки правоохранителей и возможности их использования в Украине.

Ключевые слова: милиция, полиция, реформа, Концепция, Стратегия, ведомственное образование, национальная безопасность.

Rudyi N. Y. Reformation of the educational department of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a part of national security policy in the field of law enforcement

The problem of reformation of educational department of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the choice of the optimal system of the training of specialists for subdivisions of militia (police) are investigated in the article. The objective reasons (of organizational, legal, material, social and psychological character) that stipulated for the unsatisfactory state of bodies of Internal Affairs and ways of their overcoming are indicated. The article also deals with the operating system of educational department of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the serious problems of basic education and professional training of leading personnel of the bodies of Internal Affairs of Ukraine.

The author analyzes the positions of the strategy of development and conception of reformation of bodies of Internal Affairs of Ukraine and suggests using international experience during the training of law enforcement workers in the process of further realization of norms of strategy and conception in the field of reformation of educational department formation of Internal Affairs of Ukraine.

In the process of reformation of educational department of the Ministry of internal affairs of Ukraine it will actual to use the operating network of the specialised higher educational establishments. In fact they have considerable experience in training the law enforcement workers and serious scientific potential that has essential material and technical base. Obviously, the higher educational institutions should outlive the internal changes, directed into optimization of structure, depoliticization, demilitarization, decentralization, complete transparency in administrative, financial and organizational activity, active attraction of public to the supervision and control of the functioning and others.

The article also stresses on the impermissibility of radicalization of reform of department education of the Ministry of Internal affairs of Ukraine, that can result in negative consequences in entire law-enforcement system that is impermissible taking into account the current military state in Ukraine.

Key words: militia, police, reform, concept, strategy, departmental education, national security.

Стаття надійшла 16 вересня 2015 р.